

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasiło avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 36.

V Ljubljani, 7. kimovea 1906.

XLVI. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{8}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 30 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Šolstvo na III. katoliškem shodu v Ljubljani. — Naš denarni zavod. — Slavnost srbskega učiteljstva. — Med dvema ognjema. — Risanje v ljudski šoli po sedanjih zahtevah. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Razgled po šolskem svetu. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Šolstvo na III. katoliškem shodu v Ljubljani.

Pretekla dni se je vršil v Ljubljani III. slovenski katoliški shod. Bila je to velika klerikalna prireditve, kakor so običajno „katoliški“ shodi. A ker imajo klerikalci prav tako pravico prirejati shode kakor liberalci in drugi državljani, nimamo s stališča enakopravnosti nič proti temu. Vsak človek imej svoje prepričanje in svoje mnenje. V tem principu se popolnoma ločimo od klerikalcev. Ti pobijajo s kolom in kamenjem vsakega, kdor ni z njimi enega mišljenja. Na jeziku imajo enakopravnost, v dejanju so tiranski teroristi. Naši somišljeniki dobro vedo, kakšnega orožja se poslužujejo klerikalci, ako hočejo ubiti ali vsaj onemogočiti političkega nasprotnika. Zato so nam ti ljudje nesimpatični, in četudi tuintam kaj dobrega zapišejo ali sklenejo, ne moremo verjeti, da bi bilo to odkritosrčno in storjeno iz dobrega namena. Sodijo jih dejanja.

Čestitljiva cesarica Marija Terezija je že izgovorila krilate besede: „Die Schule ist ein Politikum!“ — In naši klerikalci kot dobri patrijoti se zvesto drže teh besed, saj nam je znano, da ni klerikalnega shoda, kjer bi klerikalci prvaki ne reševali — šolskega vprašanja.

In tako je bilo tudi na III. katoliškem shodu v Ljubljani. Tudi tu so se razgovarjali o šolskem vprašanju, a na najvažnejši del tega vprašanja so pozabili — na regulacijo učiteljskih plač. Sicer so kričali zborovalci, da oni plačujejo učiteljstvo in šolstvo, a tega jim ni povedal nihče — niti poslanec-učitelj Jaklič ne! — da je to plačevanje mnogo premajhno, da ni v nobenem razmerju z našim delom in da je najskrajnejši čas, da se sedanjim razmeram primerno in v soglasju s § 55. državnega šolskega zakona regulirajo naši prejemki. O tem ni bilo čuti besedice. Pri denarju se neha tudi klerikalno prijateljstvo do šolstva in učiteljstva.

Seveda je govoril o šolstvu tudi dr. Šušteršič. Tuintam se je dotaknil tega vprašanja v tistem tonu, ki smo ga vajeni pri njem. S tem je povedano vse.

Zanimivejše je, kar je govoril učitelj-poslanec Jaklič. Govoril je dvakrat. Prvi njegov govor je žalostna pesem, prava elegija nesrečnega vojskovodje. Pozdravljal je shod v imenu navzočih učiteljev. Kakor pravijo, je bilo na shodu le 5 učiteljev.

In zato je lahko umljivo, odkod elegični ton njegove pozdravne besede. Jakličev govor je v marsičem zanimiv. Navdaja ga bridka žalost ob prevaranih nadejih, ob neuspehih načrtih, a obenem je prepojen z lepim vonjem denuncijanstva in natolcevanja, kar je vsekakor značilno na vse strani.

Jaklič je dejal: „Ko smo nastopili pred 6 leti z organizacijo krščansko-mislečega učiteljstva v javnost, sem upal, da se oklenejo organizacije vsi tisti slovenski učitelji, katerim je še katoliška vera sveta. Pričakoval sem tembolj, ko sem videl, kako navdušeno pozdravlja ves slovenski narod, ki se zbira pod katoliškim praporom, našo organizacijo. Menil sem, da bo dala tolika vspodbuda učiteljem pogum pokazati se v slovenski javnosti katoličane. Žal, da se to ni zgodilo! Res je, da jaz nimam ne časa, ne zmožnosti voditi tako organizacijo, tudi sem preveč oddaljen od središča vsega našega gibanja, Ljubljane, a mislil sem, da pride ta stvar v roke tovarišev in tovarišic, ki so v Ljubljani. A varal sem se. Potrkal sem tu in tam, in prosil in vabil, a povsod sem našel polno izgovorov. Ta ni imel časa, oni je imel pomisleke navzgor, spet drugi preveliko družino. Ta ni hotel zaradi ljubega miru med tovariši, zaradi takoimenovane kolegialnosti, ta nima rad, da ga razni časniki vlačijo po predalih, in takih izgovorov še nebroj. Videl sem, da so vsi izgovori prazni, a da je strah tovarišev velik, da se boje liberalne javnosti. In odkrito rečeno, teh izkušenj jaz nisem bil vesel. In liberalizem je imel nasproti nam izborna pozicijo. Vzel je v roke časnikarski bič in je z njim brez pardona nasekal vsakega učitelja, ki se je drznil nastopiti javno kot kristjan. Liberalizem je imel oporo in svoje zastopnike v vseh zastopih, ki imajo usodo učiteljev v rokah, in priznati moram da so taki zastopniki svoj vpliv znali vporabljeti. A liberalno učiteljstvo, ki je bilo že organizovano, je proglasilo vsakega učitelja v naši organizaciji kot izdajico svojega stanu. — Res je, da v takih razmerah ni prijetno nastopati javno. A res je pa tudi, da brez poguma ni zmage. — Od tedaj se je spremenilo marsikaj. Katoliška zavest je v našem narodu orjaško napredovala. Naravni politični razvoj je pokazal, kaka laž je trditv, da ima učiteljstvo pričakovati rešenja iz gmotne bede le v liberalnem taboru. Verski razvoj je pokazal, s kako hinavščino so slepili liberalni učitelji svoje tovariše, češ, da niso proti veri. A glejmo jih danes. Njihovo geslo je framazonska „svobodna šola“. Agitacija za „razporoko“ jim je premlačna in včeraj so se drenjali na socialno demokratičnem shodu v „Narodnem domu“, in kako vero izpoveda socialna demokracija, pa itak vsak ve. — Jaz mislim, da so ti dogodki vendar odprli oči mojim pohlevnim tovarišem, da vidijo, da je učiteljski liberalizem ravno tako protikatoliški, kakor vsak drug, a morda še nekoliko bolj sirov. Jaz mislim, da so dobili od tolikega

navdušenja množice vsaj nekoliko ognja in poguma spoznati svojo katoliško zavest tudi v javnosti. — Na III. katoliškem shodu je zbranih precej učiteljev. Večinoma znanci s prejšnjih shodov. In v imenu teh učiteljev najprisrčneje pozdravljam vse zborovalce z najiskrenejšo željo, da bi ta shod vspodbudil učitelje, ki imajo še kaj verskega čuta, k živahnemu delu v smislu „Slomškove zveze“.

To so Jakličeve besede, natisnjene v „Slovenec“ z dne 28. avgusta t. l. Našim bralcem ne bo težko, napraviti si k tem besedam potrebni komentar. Mi poudarjamo samo, da ni na svetu časopisa, ki bi tolikokrat in na tak nekvalifikovan način napadal napredno učiteljstvo, kakor sta to delala „Slovenec“ in „Domoljub“. To napadanje in denuciranje se vrši že več kot eno desetletje in ni nič drugega nego sistematično in natanko preračunano izpodkopavanje ugleda šolstva in učiteljstva. V imenovanih časopisih nismo še nikoli čitali pohvalne ali vsaj prijazne besedice o šolstvu in učiteljstvu, doživeli smo celo, da je sam ljubljanski škof pisal pastirske liste, ki so ščuvali proti temu najvažnejšima faktorjema narodne prosvete!

Zato nam Jakličeva žalna pesem ne zbuja nobenega sočuvstvovanja in nobenega kesanja. Kesanje pač! In sicer zato, ker smo bili proti sovražniku vedno preobzirni in pretaktni in se nismo držali načela: Zob za zob!

Naše mnenje je, da je samo tisto učiteljstvo na svojem mestu, ki je naprednega mišljenja. Kako si naj mislimo napredek brez naprednega mišljenja? To je tako nemogoče, kakor je toplota nemogoča brez solnca. To ve tudi učiteljstvo, ki se zaveda svojega stanu, sicer bi se ne ogibalo „Slomškove zveze“. In vzlic „orjaškemu napredovanju katoliške zavesti“ mora priznati prijatelj Jaklič sam, da je število njegovih somišljenikov tako pičlo, da si ne upa sklicati občnega zbora „Slomškove zveze“. To je dejstvo, ki govori neskončno mnogo!

A tudi pohvaliti moramo Jakliča, pohvaliti zatagadelj, ker se je mnogo naučil — od nas, torej od svojih sovražnikov ali — kakor pravi sam — od sirovega učiteljskega liberalizma. Dokaz temu je njegov drugi govor na III. katoliškem shodu.

Govoril je o šolstvu, kakor poroča „Slovenec“ z dne 29. avgusta t. l., tako-le:

„Naše šolstvo mora biti urejeno tako, da bo podajalo dovolj socialne izobrazbe. Vsak stan naj dobi priliko izobraziti se tudi strokovno do najvišje stopnje, da se bo mogel okoriščati z vsemi socialnimi pridobitvami moderne dobe, da bode ljudstvo moglo postati gospodarsko trdno. Prvo socialno izobrazbo bi morala dajati ljudska šola, ki je za vse stanove skupna. Kmetijski stan naj bi nadaljeval svojo izobrazbo v kmetijskih šolah, obrtniki v strokovnih obrtnih šolah in trgovci v trgovskih. Razstave naj bi izpolnjevale strokovni pouk. A vsega tega mi nimamo, in od tod veliko pomanjkanje splošne in tudi stanovske socialne izobrazbe, zato se ljudstvo ne more povspeti do povoljnega blagostanja. Ni naš namen se pečati s podrobno uredbo šol, a zahtevati moramo, da že ljudska šola mladino socialno izobrazuje. Rod mora ostati zdrav, zakaj le zdrav rod more duševno in telesno napredovati. Zato bi morala že ljudska šola učiti, kako se narod zdrav ohrani. Ložje je boleznim se obvarovati, kakor se zdraviti, pa tudi ceneje. Že šolski otrok bi moral vedeti, kakšno je zdravo stanovanje, zdrava hrana itd. Šola naj bi učila, kako se varujemo zlasti nalezljivih boleznim, predvsem jetike, kako se zdravijo razne škodljive razvade, zlasti pijančevanje. Mladina mora imeti že neki utemeljen, a razumen strah pred takimi sovražniki njegove časne in večne sreče, da se jih bo vedel in znal izogibati. Ljudska šola naj zbudi v sreih mladine tudi stanovski ponos. Spoznajo naj, iz kakih gospodarskih razmer so nastali naši produktivni stanovi in kako so potrebni. — Že v ljudski šoli naj dobi naša mladina pojem o združništvu. Goji se naj vsaj preprosto knjigovodstvo, da si bodo gospodarji in

gospodinjje vsaj znali zabeleževati dohodke in stroške svojega gospodarstva, da bodo znali preračunati, kako gospodarijo. — A ljudska šola ne more dati dovolj izobrazbe posameznim stanovom. Zaradi tega je treba dati produktivnim stanovom strokovnih šol, da se vsposobijo za eksistenčni boj. Izobrazba našega kmetijskega stanu se večinoma neha z ljudsko šolo. Za izobrazbo stanu, ki je tako važen, tako mnogoštevilen in kjer je treba tudi obširnega znanja, se ne stori skoraj ničesar. Slovenci imamo samo kmetijsko šolo na Grmu in menda še eno v Gorici, katero pa more obiskovati le neznamen del kmetijskih sinov, a so tudi za naše razmere neprimerno urejene. — Primerno bi bilo, da bi se po kmetih namesto sedanjih ponavljalnih šol uvedle kmetijske nadaljevalne šole in po večjih krajih zimske kmetijske šole, kakor so v Švici in drugih naprednih deželah. A da bomo imeli sposobnih učiteljev, je treba, da je že na učiteljskih pouk v kmetijstvu obvezen in da predavajo ondi res strokovnjaki. Zalostno je, ker nimamo kmetijske mlekarke šole, kjer bi se kmetijski mladeniči mogli strokovno, teoretično in praktično izvežbati v raznih panogah mlekarstva, da bi mogli potem voditi združno mlekarstvo in to važno kmetijsko panogo dvigniti na višjo stopnjo. Sedaj si moramo pomagati s tujim materialom ali smo pa diletantje. — Država in dežele so dolžne dati sredstev za vzdrževanje takih šol.“

In tako dalje . . .

In sedaj vprašamo: Ali nismo vsega tega že nekje in že večkrat slišali? In odgovoriti moramo: Da!

Že celo desetletje — in še več — govori in piše napredno slovensko učiteljstvo v svojem časopisju in na zborovanjih svojih društev o istih vprašanjih, ki je o njih razpravljala poslanec-učitelj Jaklič na III. katoliškem shodu. Če vzamemo samo en konkreten primer, nam je omeniti ponavljalno šolo. O nji je že pred desetimi leti razpravljala „Slovensko učiteljsko društvo“ v Ljubljani ter poslalo primerno in vsestransko utemeljeno peticijo na deželni šolski svet — a brez uspeha. Zahtevalo je, naj se odpravi sedanja ponavljalna šola in nadomesti z nadaljevalno šolo, ki naj ustreza potrebam kmetijskega prebivalstva. Tako tudi o drugih vprašanjih.

Jaklič ni torej povedal nič novega, ampak je ponavljal le to, kar je napredno učiteljstvo že davno povedalo in želelo. Veseli nas pa to vendarle, ker nam je dokaz, da hodijo tudi klerikaleci k nam v šolo, kjer se nauče mnogo lepega in koristnega, ker nam je to dokaz, da je prijatelj Jaklič takrat govoril neresnico, ko je dejal na svojem shodu na Dolenjskem, da niso liberalni učitelji nič drugega nego liberalni agitatorji. S svojim govorom na III. katoliškem shodu, ki ga je posnel iz delovanja naprednega učiteljstva, je nehoté priznal, da je napredno učiteljstvo delavno in z vsemi silami zavzeto za napredek in povzdigo šolstva. Ko bi bil pravičen, bi moral to javno priznati in tako popraviti ono krivico; a ker tega ni storil, je igral ulogo srake s pavovim perjem!

Za Jakličem je govorilo še več katoliških mož. Najradikalnejši reformator se nam zdi neki gospod Ravnihar, ki je dejal glasom „Slovenčevega“ poročila: „Ljudsko šolstvo bi se moralo popolnoma preustrojiti. Berila nimajo prav nič praktičnega, najmanj pa verskega“.

Ko smo prebrali to globoko misel, smo se globoko oddahnili. Če se ne motimo, je pedagog Ravnihar v navadnem življenju e. kr. poštar. In sedaj stopimo mi pred pedagoga-poštarja in mu recimo z resnim obrazom: „Poštarstvo bi se moralo popolnoma preustrojiti“. In gospod poštar bo napravil začudeno lice in bo vprašal, kako si mislimo to preustrojitev. Najbrže pa bi nam dejal, da bodo s pošto opravili poštarji sami, mi pa naj ostanemo pri svojih kopitih!

Tako tudi mi! Ker je g. Ravnihar pozabil povedati, kako si misli popolno preustrojitev šolstva, naj prepusti to vprašanje strokovnjakom, sam pa naj ostane pri svojem poslu in naj navmes

vzame kako ljudskošolsko berilo v roke, da ne bo tako po nedolžnem obrekoval teh pobožnih knjig, ki se običajno začenjajo in končavajo z molitvijo. Gospod pedagoški poštar nam lahko verjame, da ni vso dobo svojega pobožnega življenja premolil toliko, kolikor premolijo in prebožujejo otroci enega razreda v enem šolskem letu. Zato naj nikar ne renomira s svojim pobožnjaštvom, ker ga vsak ubog šolarček glede tega užene v kozji rog!

Enako globokoumna je sentenca, ki jo je poslal med strmeči svet dr. Zajc: „Učitelji naj bi se v učiteljskih učili praktičnih stvari, da morejo potem učiti svoje učence“.

Ta izrek bi se dal primerjati samo še s kakim izrekom delfiškega orakla, tako zagonetno se glasi. Doktor vsega zdravilstva, g. Zajc, zna lečiti telesne rane, a šolskih ran ne ume zdraviti. Temu dokaz so ravnokar citirane besede. Da je treba reformirati učiteljska, smo že večkrat povedali tudi mi, in nedavno so o tem govorili učiteljski profesorji na Dunaju, o čemer smo poročali v svojem listu. To je nekaj pozitivnega, kar daje podlago resnemu razmišljanju in resnemu delu. A s praznimi besedami, ki nimajo nobenega jedra in nobenega smisla, ne opravimo ničesar. Zato so brez pomena tudi vse druge besede, ki so jih govorili ostali zborovalci.

Po naši sodbi bi bilo pametneje, da se na takih shodih sestanejo kateheti ter se pogovore o svoji nalogi. To bi bilo nujno potrebno in koristno!

Kratko: Kar so pametnega povedali, to so se naučili od nas, vse drugo je prazna beseda, pesek v oči, fraza!

Poudarjamo pa še enkrat: najvažnejše in najzanimivejše so pozabili in preslišali. In to je klic: Dajte učiteljstvu kruha!

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

— registrovana zadruga z omejenim jamstvom. —

Promet do konca vel. srpana 1906 **K 189.496.30.**

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Slavnost srbskega učiteljstva.

(Konec.)

Konferenca za snovanje Jugoslovanske učiteljske zveze.

Dne 20. avgusta se je ob 8. uri zjutraj začela ta konferenca v mali dvorani pri Kolarcu. O tej konferenci bomo še govorili, za danes podajamo le suho poročilo. Konferenco je otvoril tovariš L. Jelenc, naglašajoč v lepem govoru velik pomen duševnega zblizanja jugoslovanskega učiteljstva. Na delo, da se uresniči ta ideja! Za predsednika je bil na njegov predlog izvoljen g. Davorin Trstenjak, za podpredsednika g. Jovan P. Jovanović, za zapisnikarja g. Staniša Stanišić in predlagalec. Poročal je tovariš Ivan Šega. Mala dvorana je bila kmalu tako napolnjena, da ni bilo nič več prostora. Zato smo se preselili v veliko dvorano, ki je bila v kratkem času zopet polna, ko je prevzel g. Trstenjak predsedstvo, je govoril g. Jovan P. Jovanović, ki je izprožil v svojem listu „Prosveti“ misel o taki organizaciji.

Temeljito, s splošnim odobravanjem sprejeto poročilo tovariša Šega priobčimo pozneje doslovno.

V imenu hrvaškega učiteljstva je govoril g. Tomislav Ivkanec, ki pozdravlja to idejo. Hrvatje so v principu za tako združenje.

G. Stevo Janošević iz Slavonije je razvijal misli: Svobodna šola — svobodno učiteljstvo — svoboden narod. V enakem smislu je govoril g. Milan Smiljanić.

G. Dimiter Granscharoff se je izrekel za osnovanje take zveze v imenu bolgarskega učiteljstva.

G. Uroš Blagojević je govoril v imenu srbskega učiteljstva iz kraljevine, ki stoji zmeraj pripravljeno za skupno kulturno delo.

G. Jovan Blagajević, starosta srbskega učiteljstva iz vojvodine in urednik „Goluba“ v Samoboru, priporoča učenje vseh jugoslovanskih jezikov.

G. Plamenac, nadzornik iz Črne gore, dokazuje, da je grmanstvo naš skupni sovražnik.

G. Vojslav Borić iz Bosne govori v imenu bosanskega srbskega učiteljstva.

G. Jovan P. Jovanović pravi, da ni naš današnji sestanek političnega značaja, nego prosvetno-šolskega.

G. M. Hajný (Čeh) želi, da bi ne pozabili Čehov, nego osnovali vseslovansko učiteljsko zvezo. G. For. Jovanović takoj pove, da nismo pozabili Čehov, nego da se moramo najprej združiti mi, ki smo bližje skupaj, potem se zvežemo tudi z brati na severu.

Potem je govoril g. Djoka Popović iz Novega Sada, glavni šolski referent za srbske šole na Ogrskem, ki je dejal, da bo novi zvezi naloga, boriti se za materijalni in moralni interes učiteljstva.

G. Kuzman Milovanović, urednik „Nevena“ v Novem Sadu, predlaga, da izide celokupno delo tega sestanka v tisku.

S tem je bila debata zaključena. Poročevalec tov. Šega odgovarja raznim govornikom in prečita načrt pravil. Naposled sprejme skupščina resolucijo hrvaških delegatov, ki nalaga današnjem predsedstvu nalogo, da kliče za leto dni prvi jugoslovanski učiteljski kongres, ki naj definitivno ustanovi novo to organizacijo.

Potem zaključi ob 1/2 1. uri g. Trstenjak kongres, ki se je izvršil v najlepšem redu in je že v principu sklenil ustanovitev Jugoslovanske učiteljske zveze.

V Topčider.

Istega dne popoldan smo se odpeljali na tramvajih v Topčider, kjer je imel knez Mihajlo svoje letovišče. Topčider je lep, obsežen park, ki se da primerjati z ljubljanskim Tivolijem ali z zagrebškim Maksimirom. Iz Topčidera smo šli peš v Smutekovac, odkoder je krasen razgled na Belgrad, ki se razgrinja pred teboj v slikoviti svoji leži. V Smutekovcu nas je čakalo presenečenje. Lastnik tamkajšnje pivovarne, g. Wajfert, je pogostil vse izletnike. Bilo jih je okrog 500. Gosp. Davorin Trstenjak, ki je predsedoval stolu, se je zahvalil rodoljubnemu gostitelju, tovariš E. Gangl pa je proslavljal gostoljubnost srbskih tovarišev in istinito kolegijalnost, ki vlada med srbskimi učitelji in učiteljicami. Ganglov govor je napravil največji vtisk in je provzročil burno ploskanje in odobravanje.

Slavnostna gledališka predstava.

Na čast gostom je bila istega dne zvečer v kraljevem gledališču slavnostna predstava. Sezona se tedaj še ni začela, in igralci so bili še večinoma na dopustih. A naučni minister jih